

Szülői élmény, de a zenei munkámban valódi segítséget is jelent, hogy családom zenei felkészültségére mindig számíthatok. Férjem, a gyülekezet felügyelője kiváló basszus tagja a családi és a gyülekezeti kórusnak. Lányaim énekelnek, csellón, zongorán, fuvolán játszanak. Fiam a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola oboa szakán tanul és a zeneakadémiai felvételre készül, de a vasárnapi szolgálatokban is többször helyettesített. Tudását bátran kipróbáló és használó zenész, akivel nemcsak összhangzattani kérdéseket tudok megbeszélni egy-egy intonációhoz, de zenei kreativitása is ösztönzően hat rám. Isten különleges adományaként élem meg,

hogy családtagjaim aktív résztvevői és társai a kántori szolgálatomnak.

Zászkaliczkyné Mirák Katalin

Száz éve született három egyházzeneszünk

Fasang Árpád (1912–2001), Rezessy László (1912–1997), Sulyok Imre (1912–2008)

A közelmúltban egyházunk három, 1912-ben született egyházzeneszére emlékezett: Fasang Árpádra, Rezessy Lászlóra és Sulyok Imrére. E három egyházzenesz munkássága nélkül a XX. századi magyar evangélikus egyházzene el sem képzelhető. Méltó, hogy emlékezzünk rájuk. Életútjuk sok közös ponton találkozik, így „párhuzamos életrajz”-szerűen emlékezhetünk meg róluk.

Mindhárman magasan képzett, diplomás egyházzeneszek voltak. Fasang Árpád Siklós Albertnél tanult zeneszerzést, majd tanítóképző intézeti éneketanárképzőt végzett. Rezessy László a Zeneakadémián Harmath Arturnál énekszaktanítói diplomát szerzett, majd Zalánfy Aladárnál orgonálni tanult, végül a Zeneakadémián Gárdonyi Zoltánnál okleveles egyházkarnagyi végzettséget szerzett. (1946-ban még volt egyházzeneszak a Zeneakadémián.) Sulyok Imre a Zeneakadémián zeneszerzést Kodály Zoltánnál, protestáns egyházzene és orgonát Zalánfy Aladárnál tanult.

Mindhárman egyházunkban kezdték el szolgálatukat. Fasang kántortanító, népiskolai tanító Orosházán, majd 1941-től 1950-ig evangélikus tanítóképző intézeti tanár Szarvason. Rezessy a cinkotai evangélikus iskolában tanító, majd 1937-től Budahegyvidék gyülekezeti kántora. Sulyok 1936-tól óbudai kántor. (Szolgálatát a hároméves orosz hadifogság szakítja meg.)

Egész egyházunkat, ezzel együtt egyházzenei életünket a drasztikus politikai fordulat hozta nehéz helyzetbe. 1948 decemberében a szocialista állam egyházunkra kényszerítette az állam és egyház közötti egyezményt. Ebben elvileg az egyház és állam szétválasztását deklarálták, de ennek következtében az iskolákat államosítják, a kántortanítókat pedig választás elé állítják: vagy kántorok maradnak, vagy tanítók az állami iskolában. Mivel a kántori fizetésből megélni nem tudtak, ezért kénytelenek szakítani az egyházi szolgálattal, és a tanítói állást választják. Ennek az a következménye, hogy jóformán egyik hétről a másikra a kántori padok üresen maradnak, a gyülekezetek többségében megszűnik az egyházzenei szolgálat.

Az egyezmény keserű következményeit mindhárman súlyosan megszenvedték. 1950-ben Fasang Szarvastól minél messzebb, Sopronban kapott zeneiskolai tanárságot. (Az akkor már többgyermekes család költözése bizonyára nem volt egyszerű.)

Rezessy egyik munkaterülete a Magyar Kórus, ahol egyházzenei kottás kiadványok fordítójaként dolgozott. A prozódiahoz rendkívül jól értett — Bárdosnál tanulta e mesterséget. Az idegen szövegű kórusművek magyar szöveggel való ellátását bízták rá. 1948-tól jelentetik meg az *Adventtől adventig* című kötetnek szánt kórusgyűjtemény próbafüzetait. 1949-ben a kiadót államosították, így Rezessy munkája megszakadt. Az elkészült füzetekből könyv soha sem lett, de a megjelent füzetek anyagát sok énekkar énekelte felekezeti hovatartozástól függetlenül. Rezessy zeneakadémiai tanársága is csak 1949-ig tartott, Rezessyt egyébként egyházi tevékenysége miatt fel is jelentették.

Sulyok 1939-től a Magyar Rádió zenei szerkesztője volt. 1950-ben elbocsátották a Rádiótól, nyilvánvalóan az egyházi szolgálattal való összeférhetetlenség miatt.

Ezzel azonban egyházzenei szolgálatuk nem szakadt meg. Még Sopronban —amikor ott teológus voltam— adott át Fasang egy cím és név nélküli, néhány lapos, sokszorosított kottás kiadványt. Ez a harminckét gyakorlatból álló koráliskola a legrövidebb úton vezette el a növendéket az első billentyűleütéstől a koráljátékig. Fasang a hirtelen előállt kántorhiányt ilyen gyors képzéssel kívánta orvosolni. Ezzel a koráliskolával kezdtem el tanítani teológustársaimnak a harmóniumjátékot. A cél az volt, hogy miután lelkészek lesznek, az oltár mellé állított harmóniumon tudják vezetni a gyülekezeti éneket. Ugyanakkor egy gyülekezetbeli fiatalt is meg tudnak tanítani korált játszani. Fasang ezt a kiadványt olyan kiváló pedagógiai érzékkel írta meg, hogy ennek továbbfejlesztése lett a hatvanhárom gyakorlatos *Koráliskola* I. kötete. (1960) Ez az iskola mind a mai napig kántorképzésünk alapanyaga. A korra jellemző, hogy a Koráliskola továbbra is csak a szerző neve nélkül jelenhetett meg. (A világi állásban lévők megfélemlítése oly erős volt, hogy egy 1968-ból származó levél szerint az egyik korálelőjáték szerzője arra kért, neve ne szerepeljen a kottán.)

Világi állásukban mindhárman egyre megbecsültebbek lettek. Fasang a soproni tanári állásból 1953-ban a győri Zeneművészeti Szakiskolába került, amely-

nek igazgatója lett. 1954-ben a Népművelési Minisztérium osztályvezetője, majd zenei fősztályvezető. 1958-1972-ig a Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola igazgatója. Ahogyan ő fogalmazta, az állam rájött arra, valaki attól lehet még jó szakember, hogy valamikor egyházi szolgálatban állott.

Rezessy 1948-tól a pesti Pedagógiai Főiskola tanszékvezető tanára volt, 1959-től az Egri Tanárképző Főiskolán, majd a Pécsi Tanárképző Főiskolán tanított. Sok zeneelméleti cikket és tankönyvet írt. Számos pedagógiai munkája azonban kéziratban maradt.

Sulyok Imre a Zeneműkiadónál talált állást: zenei szerkesztő lett. A Mező Imre munkatársaként szerkesztett magyar Liszt összkiadás Sulyok Imre életművének kiemelkedő alkotása. A külföldi kottatárakban végzett hosszú kutatómunka, Sulyok pontossága és alapos utánajárása eredményezte a Liszt kiadás általános elismertségét.

Mindháromuk világi tevékenységét magas kitüntetésekkel jutalmazták. Fasang a Magyar Köztársaság Érdemrend tisztii keresztjét, Rezessy a Munka Érdemrend bronz fokozatát kapta, Sulyok Imre Liszt díjas zeneszerző lett.

Közben az egyházi szolgálat tovább folyt a gyülekezetekben és az íróasztalon. Csorba István megszerkesztette a *Karénekeskönyv* első kötetét (1977), ebben Fasang egy, Rezessy 12, Sulyok 14 kóruműve kapott helyet. A második kötet szerkesztője Rezessy. Ebben a 211 kóruművet tartalmazó kötetben gyakorlatilag főként az *Adventtől adventig* füzetek darabjai találhatók meg. Nagy Gyula püspök a kötet ajánlásában megállapította: „Ez a gyűjtemény egy teljes egyházzenei, karnagyai és műfordítói életmű gazdag összefoglalása.”

A hatvanas évektől kezdve egyre intenzívebbé válik egyházunk szervezett zenei szolgálata. Kántorképzésünk megerősödik. A gyülekezetekben fellendül az énekkari munka. Orgonáink egyházi felügyelet alá kerülnek. Romos orgonák épülnek újjá, templomaink új orgonákkal gazdagodnak. És egyre érik az új énekeskönyv szerkesztésének terve. Az országos egyház liturgiai és énekkari bizottsága keretében megalakul az énekeskönyv-szerkesztő bizottság, s ennek keretében a szövegi és a dallami bizottságok. A dallami bizottságban való részvételre felkérjük az akkor még itthon tartózkodó Gárdonyi Zoltán mellett Fasangot, Rezessyt, Sulyokot. A felkérést örömmel vállalták. Ahogyan azt nagyon képiesen Fasang megfogalmazta: „Mint az eke elé fogott valamikori harci paripa, ha trombitaszót hall, elkezd vágatni az ekével, úgy jöttem e hívásra. Újra egyházzenei lehetek.”

Az énekeskönyv ügye amúgy is régi téma volt egyházunkban. 1945-ben megjelent a *Régi Magyar Istenes Énekek* gyűjteménye 127 énekkel, amelyet szövegi szempontból Schulek Tibor állított össze, a dallami rész gyűjtése és meghatározása Sulyok Imre munkája volt. 1960-ban *Cantate! Énekeljetek!* címmel jelent meg egy további kiadvány, szintén Schulek Tibor szerkesztésében. Ez túlnyomó részt a német lutheránus énekek fordítását és ritmikus dallamait tartalmazta. Az előbbieket felhasználásával 1955-ben a forgalomban lévő énekeskönyvek kottás toldalékot kaptak 91 új énekkel.

E kiadásokkal egyházunk mintaszerűen előkészítette az Európa-szerte bevezetett énekeskönyvi reform hazai meghonosítását és az új énekeskönyv szerkesztését is megalapozta.

A bizottság 1960-ban kapott megbízást a szerkesztésre. A dallamokat német minták alapján határoztuk meg. Azonban kiderült, az énekszövegeket olyan mértékben kellett volna megváltoztatni, hogy az gyülekezeteinket megzavarta volna. Több évi szünet után mégis folytatódott a munka, főként a dallamok egyszerűsítése irányában. Az énekek a szövegi és dallami bizottságok kezei között alakultak ki, meghallgatva egymás javaslatait és kritikáit. Sulyok főként a tudományos himnológiai szempontokat tartotta szem előtt, Fasang a gyakorlati oldalról szól hozzá, Rezessy pedig a prozódiai kérdésekben volt az erős-günk. Az énekeskönyvvel egy időben az új Korálkönyvnek is meg kellett jelennie. A dallami bizottság ezt a hallatlan nagy feladatot 1976-tól 1982-ig folyamatos munkában végezte el. Ez évek alatt készült el a *Koráliskola* II. kötete (1968) 63 tétellel, melyhez Rezessy 4, Sulyok pedig 14 korálelőjátékkal járult hozzá. A három egyházenész teljesítményére csak a legnagyobb elismeréssel emlékezhetünk.

Szólnunk kell még Rezessy és Sulyok gyülekezetükben végzett munkájáról is. Rezessy Budahegyvidéken 1975-től 1996-ig újra kántorságot vállalt és a gyülekezeti énekkart vezette. 1991-től a zenés áhítatokon az egyházzene történetét mutatta be énekkarával Palestrinától Gárdonyi Zoltánig.

Sulyok Imre a kelenföldi gyülekezetben a zenés áhítatok keretében sorra mutatta be a legújabb zenekaros-énekkaros kantátákat, zsoltárokat. Így kerülnek előadásra Sulyok feldolgozásai a 16., 26., 65., 130. és 150. zsoltárokra, énekeinkre írt korálkantáták és motetták Reményik Sándor, Sík Sándor, Chamisso szövegeire. Gárdonyi több zsoltárfeldolgozása és motettája is ezeken a hangversenyeken hangzik fel először.

Sulyok Imre karnagy szolgálata 1980-ban Bencze Gábornak adja át, de orgonistaként 90 éves koráig szolgált. Az istentiszteletekre alaposan készült fel. Közel negyven korálelőjateket írt. Orgonakompozíciói közül csak a legjelentősebbeket említjük: Te Deum-fantázia, Prelúdium, adagio és fuga, Sonata per organo, Passacaglia con fuga és a Deák téri orgona avatására írt Zsoltárkantáta.

Az évfordulón Fasang Árpádról a Deák téri templomban, Rezessy Lászlóról Budahegyvidéken, Sulyok Imréről a kelenföldi gyülekezetben emlékeztek meg előadásokkal és műveik előadásával. Csorba István tollából összefoglaló mű jelent meg „Énekekkel Őt dicsérték” címmel. A könyvben a szerzők rövid életrajzai mellett fényképek s részben eddig meg nem jelent kották találhatók.

Ahogy három evangélikus egyházenészünkre emlékezünk, csak hálával gondolhatunk Isten kegyelmére, aki nekünk ajándékozta őket. Munkásságuk egyházunk gazdagítására, zenével való építésére, lelkünk örömeire szolgált. Legyen ez az írás az emlékezés mellett hálaszó is szerető Istenünk felé!

Trajtler Gábor 2012 novemberében